

מערך למנחה - בית מדרש

חושך שבטו

מבוא

בבסיסה של תפיסת 'דרך כפר' עומדת התמה כי על קהילת החינוך והמחנכים בה להציב גבולות אך בו בעת גם לקבל ללא-תנאי. תהליך תיקון הלב יכול להתבצע בתווך שבין השניים. לכאורה, זוהי תיאוריה חינוכית-פסיכולוגית מוכרת, אך בפועל הדבר קשה ליישום. איך באמת משלבים בין הצבת גבולות חד-משמעיים לבין קבלה ללא תנאי? מה המחיר של הטיה לצד אחד? מה המינון הנכון עבור החניכים שלנו? וכיצד אנחנו כקהילה מכשירים את הצוות שלנו למשימה המתגרת הזו? בית מדרש זה מאפשר דיון בשאלות אלו.

יעדים

1. סוגיות מרכזיות לבית המדרש: (סביב אילו שאלות רצינו להפך איזונים...)

- דיון בהצבת גבולות ובקבלה ללא תנאי.
- מה המינון הנכון וכיצד ניתן לשלב בין השניים?

2. שדות חינוכיים שניתן לקדם באמצעות בית המדרש:

- תיקון הלב
- ייצוג שלמות הורית

מתווה בית המדרש

אפשרויות לשאלת סבב:

- גבול שעברת עליו ואתה מתחרט/ת על כך? (דוג': פלאפון בנהיגה, רכילות וכו', למנחה: אפשר לברר על ערך שהופר ואז זה מתחבר גם ל"גישת התיקון")
- חישוב על עונש שקיבלתם, איך הרגשת? כיצד העונש השפיע עליך?
- עונש שנתתם ואתם מתחרטים עליו..

מקור 1:

"חושך שבטו שונא בנו ואוהב שחרו מוסר"

מה פשט הפסוק? איך אתה הבנת את המשפט הזה עד היום? האם הכרת את כל הפסוק?

מה זה 'שבטו'? (שבט - 1. גזע עץ המשמש להלקאה או להכוונה. 2. משפחה/קהילה)

מה זה שחרו? (1). 'ימי שחרותו' הכוונה לנעוריו, 2. בכל שחר מחדש- התמדה במסירת המוסר 3. שחר- חפץ כמו "נער שחר מדע".

ומה תלמוד לומר: 'חושך שבטו שונא בנו' (משלי יג:כד)? ללמדך, שכל המונע בנו מן המרדו, סוף יוצא לתרבות רעה ושונאהו ... כיוצא בו: 'ויאהב יצחק את עשו' (כה-כח), לפיכך יצא לתרבות רעה על שלא רידהו. (מדרש תנחומא, שמות א')

- מה המשמעות של 'חושך שבטו' לפי המדרש? מי שונא את מי בסוף?
- למה לדעתכם המדרש תולה את מצבו של עשו בכך שיצחק לא רידהו?
- האם באמת זה בלתי נמנע? האם אין אפשרות רק בליטופים?
- איך זה מתחבר לסיטואציות שאתם פוגשים ביום-יום שלכם פה?

מקור 2:

בואו ונבהיר לעצמנו, איזהו התפקיד הראשון של החינוך. הילד צריך ללמוד את חוכמת כיבוש היצרים. אין אנו יכולים לתת לו רשות ללכת באין מפריע אחר כל דחף שבו. אילו עשינו זאת, היינו פותחים פתח לניסויים מאלפים בפסיכולוגיה של הילד, אבל החיים היו נעשים ללא-נשוא להורים, והדבר היה מביא נזק גם לילדים, לקצתם מיד ולאחרים כעבור זמן. משמע, החינוך אין לו ברירה אלא לשים מעצורים ואיסורים, להטיל לאווים, ואמנם עשה כך החינוך וחזר ועשה בכל הזמנים. (פרויד)

- מה פרויד אומר? מה עמדתכם?
- האם גם אתם מגדירים את "החינוך לכיבוש יצרים" כתפקיד ראשון של החינוך?
- האם אכן אין ברירה אלא לשים מעצורים ואיסורים ולהטיל לאווים?
- עד איזה גיל לדעתכם דבריו של פרויד תקפים?

מקור 3:

רב הגיע לעיר אחת – קבע תענית על הציבור, אבל לא הגיע גשם (למרות התענית). בא לפניו שליח ציבור והתחיל להתפלל. אמר: "משיב הרוח" - ובאה רוח. אמר: "מוריד הגשם" - וירד גשם. שאל אותו רב: מה מעשיך? (כלומר: באיזו זכות שלך הגיע הגשם?) אמר לו: אני מלמד ילדים קטנים לקרוא, ואני מלמד את בני העניים יחד עם בני העשירים, ומי שלא יכול לשלם אינני לוקח ממנו תשלום. ויש לי סלסלת ממתקים,

ומי שמתעצל ולא רוצה ללמוד - אני משחד אותו בממתק ומפייס אותו עד שהוא בא ולומד. (תלמוד בבלי, מסכת תענית, דף כ"ד, ע"א)

- מה המסר אליו מכוון הסיפור? מה הגישה של הש"ץ?
 - האם "פיוס" ונתינת ממתקים עולה בקנה אחד עם דבריו של פרויד?
 - מה המחיר של פייסנות וממתקים? מה היתרון? לאיזה גילאים זה מתאים?
 - מה לדעתכם אפקטיבי יותר? (שתפו מניסיונכם כילדים/כהורים/כמחנכים)
- למנחה: אפשר להאיר את זיהוי הצרכים של הש"ץ, הוא דואג לרוח (לימוד התורה) ולגשם (ממתקים)

מקור 4:

מעשה בבנו של גורגיוס שברח מבית הספר, והראה לו אביו באזנו, ונתיירא מאביו, והלך ואיבד עצמו בבור, ושאלו לרבי טרפון ואמר אין מונעין הימנו כל דבר. ושוב מעשה בתינוק אחד מבני ברק ששיבר צלוחית, והראה לו אביו באזנו, ונתיירא ממנו, והלך ואיבד עצמו בבור, ובאו ושאלו לרבי עקיבא, ואמר אין מונעין הימנו כל דבר. ומכאן אמרו חכמים אל יראה אדם לתינוק באזנו אלא מלקהו מיד, או שותק ולא אומר כלום. (מסכתות קטנות, שמחות, פרק ב')

- למה לדעתכם התלמוד בוחר להביא את הסיפור הזה? למי הוא מכוון?
- מה הבעייתיות במסר של: "חכה חכה מה מצפה לך!!" (הראה לו אבי באזנו..)
- קרה לכם פעם שהעדפתם לשתוק ולא לומר דבר? למה? מה הנחה אתכם?
- אז מה בעצם המינון הנכון לדעתכם בין שני הקצוות?

מקור 5:

איך אפשר להשתלט על ילד פרא/ יהודה עמיחי

איך אפשר להשתלט על ילד פרא?
מקל וגזר, כסא קשה, מטה רכה, חסד ורסן,
פחד ומים, שוט וחלום, ליטוף במצח, יד לבנים,
מתן ומות, ספוג וסרט, סיר, ספר, סוף וסיפור.

איך עמיחי מציע להתמודד עם המתח שבין הגבולות לקבלה?

דיון כללי:

- בקהילת החינוך שלנו – איך לדעתכם החניכים תופסים אתכם הצוות – יותר כ"מציבים גבולות" או ככאלה "שמקבלים ללא תנאי"? איך הצוות תופס את ההנהלה בתווך הזה?
- האם אתם מרגישים שאתם שבעים רצון מהמינון שבחרתם כצוות?
- איזה ביטויים של 'הצבת גבולות' ואיזה ביטויים של 'קבלה ללא תנאי' קיימים היום בקהילה?

סיכום

משפט או מילה אחת שאיתה יוצאים מהמפגש.

היכולת להציב גבולות אך בו בעת גם לקבל ללא-תנאי היא יכולת מורכבת. (עם הילדים האישיים שלנו אנחנו עושים את זה באופן טבעי). בתווך הזה מתבצע התהליך החינוכי. לא צריך להיבהל מהמורכבות והמתח. חשוב להקדיש זמן לראות איך עושים את זה כצוות - מחנכים ומטפלים. איך עושים זאת בהתמדה "שיחרו מוסר" כל בוקר מחדש בעקביות ובדינמיקה משותפת שמאפשרת להעביר את המסר של לא מוותרים לך ולא מוותרים עלייך.

